

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПУБЛИЧНОПРАВНИ НАУКИ И ПУБЛИЧЕН МЕНИДЖМЪНТ“

Десислава Любомирова Петрова

**СЪДЕБНОТО СЛЕДСТВИЕ В НАКАЗАТЕЛНИЯ
ПРОЦЕС**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Благоевград, 2015 г.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на заседание на Катедра „Публичноправни науки и публичен мениджмънт“ при Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ на 25.03.2015 г.

Авторът е докторант в задочна форма на обучение към същата катедра.

Публичната защита ще се състои на 11.06.2015 г. от 14.00 ч. в зала 302, УК № 6 на ЮЗУ „Неофит Рилски“

Материалите по защитата са на разположение в Катедра „ППНПМ“ и на интернет страницата на ЮЗУ „Неофит Рилски“: <http://www.swu.bg/>

СЪДЪРЖАНИЕ

I.	Обща характеристика на дисертационния труд	
	§ 1. Значимост и актуалност на изследването	5
	§ 2. Обект и предмет на научно изследване	6
	§ 3. Цел и задачи на научното изследване	7
	§ 4. Методи на изследване	7
	§ 5. Обем и структура на дисертационния труд	8
	§ 6. Научна новост на дисертационния труд	8
II.	Съдържание на дисертационния труд	
	§ 1. Увод	10
	§ 2. Глава първа	10
	§ 3. Глава втора	11
	§ 4. Глава трета.....	17
	§ 5. Глава четвърта.....	18
	§ 6. Заключение	20
III.	Практическо значение и по-важни приноси на дисертационния труд.....	21
IV.	Списък на публикациите по темата на дисертацията	35

ПРАЗНА СТРАНИЦА

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Значимост и актуалност на изследването

Съдебното следствие е онзи етап от съдебното заседание, който представлява *сърцевината на наказателния процес*. В съдебното следствие се разгръщат в цялост всички основни процесуални функции, тук се събират за първи път всички участници в процеса, обикновено в съдебното следствие страните проявяват най-голяма активност, защото само тук те могат да извършат всички действия, които са необходими, за да докажат своите тези.

Поради предназначението на съдебното следствие въпросите, които се отнасят до него и в частност до нормите, които съставляват неговия регламент, винаги ще бъдат с подчертана значимост. Независимо от това в коя историческа епоха се провежда наказателният процес и какъв тип е този наказателен процес, процедурата по съдебно доказване на извършеното престъпление и авторството му неизменно е била основна част от него, а това непосредствено обуславя **значимостта** на изследването.

Актуалността на изследването се определя от липсата на съвременно теоретично проучване по темата. В руската правна литература има две монографии, посветени на съдебното следствие, които са издадени преди 60 години. Разпоредбите, които оформят института на съдебното следствие, претърпяха редица изменения, в голямата си част продиктувани от необходимостта да бъде съобразено българското законодателство с Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи и практиката на Европейския съд по правата на човека.

В доктрината има редица публикации, които имат отношение към въпросите на съдебното следствие. С настоящото изследване обаче за първи път у нас се прави цялостен анализ на съдебното следствие в наказателния процес. За първи път се подлага на изследване доказателствената дейност в съдебната фаза във всички нейни аспекти, във всички стадии на процеса и с оглед на всички правила – общи и особени, по които може да протече наказателното производство.

Изследването няма претенциите за изчерпателност. Въпросите, касаещи съдебното следствие в наказателния процес, са твърде много и твърде значими, за да се изчерпи обсъждането им в рамките на един стандартен дисертационен труд. В дисертационния труд е направен опит да бъде положена необходимата основа за дискусия по представените в него идеи и по този начин да даде своя скромнен принос в развитието и усъвършенстването на наказателнопроцесуалното законодателство и практика.

2. Обект и предмет на научно изследване

Обект на научно изследване е общата характеристика на съдебното следствие, съдебното следствие в първоинстанционното производство, съдебното следствие в редовните контролни стадии на процеса и съдебното следствие по дела, които се разглеждат и решават по реда на особените правила на част пета от НПК.

Предмет на научен анализ са:

- понятието за съдебно следствие;
- съдебното следствие като самостоятелен, обособен етап на съдебното заседание;
- съпоставката между съдебното следствие и досъдебното разследване и главно отликите между тях;
- предявяването на окончателното обвинение, повдигнато с обвинителния акт, и на измененото обвинение в съдебно заседание;
- общите постановки относно реда за провеждане на съдебното следствие, разглеждан като поредност на съдебните следствени и другите процесуални действия;
- редът за извършване на отделните съдебни следствени действия – разпит на обвиняем и прочитане обясненията на обвиняемия или подсъдимия, разпит на свидетели и прочитане на показанията на свидетел, разпит на вещо лице и назначаване на експертизи, оглед, претърсване, изземване, следствен експеримент и разпознаване на лица и предмети;
- процедурата по прочитане на протоколите и другите документи и по предявяване на веществените доказателства;
- съдебното следствие във въззивното производство;
- съдебното следствие в касационното производство;
- особеностите на съдебното следствие по дела, които се разглеждат като бързо и незабавно производство;
- особеностите на съкратеното съдебно следствие в производството пред първата инстанция;
- особеностите на съдебното следствие по дела за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание;
- особеностите на съдебното следствие по дела за престъпления, извършени от непълнолетни.

Извън обхвата на дисертационния труд остават особените правила по глава XXX,а“ от НПК за *разглеждане на дела за престъпления, извършени от лица, които не владеят български език*. Всъщност, разпоредбите на чл. 395а-395з НПК *неправилно са обособени като особени правила*, тъй като те *не предвиждат особен ред* за провеждане на производството, а регламентират *специфични гаранции* за правото на защита на лицата, които не владеят български език. Мястото на тези гаранции не е в част пета „Особени

правила“, е в съответните текстове на НПК, уреждащи правата на обвиняемия и правилата за провеждане на разпита му.

Извън обсега на дисертационния труд остават и *особените правила по дела за престъпления, подсъдни на военния съд* и *по дела за престъпления, подсъдни на специализирания наказателен съд*, тъй като в глава XXXI и XXXI,а“ от НПК не са предвидени специфики по отношение на реда за провеждане на съдебното следствие. Такива са установени само във връзка с публичността на съдебното заседание (по глава XXXI от НПК – чл. 409 НПК) и във връзка с организацията на съдебното следствие (по глава XXXI,а“ от НПК – чл. 411д, ал. 4 НПК).

3. Цел и задачи на научното изследване

Целта на дисертационния труд е да се акцентира върху най-важните, спорни и практически значими моменти в съдебното следствие.

Така поставената цел определя конкретните **задачи** на изследването, които са:

1. да бъде направен анализ на някои дискуссионни в теорията и съдебната практика въпроси, които имат не само теоретична стойност, но и практическа значимост, както и да бъдат представени въпроси, които до момента не са били обект на разискване;
2. да бъде направен анализ на нормативната уредба, която се отнася до тези въпроси;
3. да бъде направен анализ на теоретичните становища в доктрината и съдържащата се в тях научна критика и предложения за усъвършенстване на законодателството;
4. да бъде направен анализ на съдебната практика на българските съдилища, на практиката на Конституционния съд и на практиката на Европейския съд по правата на човека;
5. да бъдат формулирани научни тези и предложения за усъвършенстване на законодателството.

4. Методи на изследване

За осъществяване на научното изследване са използвани характерните и приложими в правната наука методи на анализа, синтеза, сравнението, обобщението.

Използвани са класическите методи на научно познание – индуктивният, дедуктивният и традуктивният.

За постигане целите на научното изследване е използван и интердисциплинарният подход.

5. Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 313 страници, включително съдържание и списък на използваната литература. Съдържа 393 бележки под линия. Библиографията включва 228 публикации, от които 172 на кирилица – на руски и български, и 56 на латиница – на английски и френски езици.

Използвани са също речници, сборници с нормативни актове, съдебна практика, решения на Европейския съд по правата на човека и др.

Използвани са и достъпните в интернет чуждестранни закони, като са изследвани законодателствата на Италия, Чехия, Австрия и Германия.

Анализирана е практика на Европейския съд по правата на човека и практиката на българските съдилища. В дисертационния труд е направено позоваване на общо 51 броя решения на съда в Страсбург, 314 броя решения на ВКС, както и на някои постановления на Пленума на ВС, тълкувателни решения на ВКС, решения на Конституционния съд и решения на първоинстанционен или въззивен съд.

В структурно отношение научноизследователският труд се състои от увод, изложение, развито в четири глави, и заключение. Главите съдържат от 2 до 5 параграфа, в които отделните въпроси от предмета на изследване са тематично обособени в заглавия и подзаглавия, означени чрез точки с римски и арабски цифри, като на някои места е използвано буквено означение с български букви. След заключението е посочена използваната литература. За улеснение и повече нагледност след библиографията в дисертационния труд са включени три приложения. Приложение 1 съдържа справка за цитираните решения на ВС/ВКС, оформена в табличен вид. Приложение 2 представлява справка за цитираната задължителна за прилагане практика на ВС/ВКС и на решенията на Конституционния съд, оформена в табличен вид. Приложение 3 се състои от азбучен указател на използваните решения на Европейския съд по правата на човека.

6. Научна новост на дисертационния труд

Дисертационният труд представлява първото у нас самостоятелно и цялостно изследване на съдебното следствие в наказателния процес.

Трудът съдържа научни и научно-приложни резултати, които отговарят на актуалните нужди от усъвършенстване на законодателството и практиката.

Представена е обща характеристика на съдебното следствие, в която са изведени неговите определящи особености.

За първи път е направен цялостен анализ на процедурата по предявяване на окончателното обвинение в наказателния процес, както и на процедурата по повдигане и предявяване на новото обвинение в съдебната фаза на наказателния процес. Разгледани са застъпените в теорията и практиката становища и е аргументирана авторовата позиция.

Изцяло е обхванат редът за провеждане на съдебното следствие в първоинстанционното производство както като поредност на съдебните следствени и другите процесуални действия, така и като ред за извършване на конкретните съдебни

следствени действия. По този начин е очертано съдържанието на съдебното следствие в производството пред първата инстанция от всички възможни аспекти. Подробно са анализирани съдебната практика и теоретичните възгледи, относими към въпросите на съдебното следствие, и са обосновани направените от дисертанта изводи, препоръки и предложения *de lege ferenda*. Заслужава да бъде отбелязано, че за първи път се изследва в теоретичен аспект въпросът на какво процесуално основание свидетелите биват обявявани за издирване – практика, която е дългогодишна и повсеместна. Извършен е сравнителноправен анализ на реда за провеждане на съдебното следствие у нас съобразно реда за провеждане на следствения етап в съдебната фаза според законодателствата на други правни системи и по-конкретно тези на Италия, Чехия и Германия.

На подробен анализ е подложено съдебното следствие в редовните контролни стадии на наказателния процес. В резултат от изследването на съдебното следствие във въззивното и касационното производство са направени някои от най-важните от теоретична, а също и от практическа гледна точка изводи. Тези изводи са свързани с правомощието на контролната инстанция да утежни положението на подсъдимия без да провежда съдебно следствие.

Систематизирани и обстойно изследвани са всички особености на съдебното следствие, които се съдържат в регламента на особените правила за разглеждане и решаване на наказателни дела, съдържащи се в част пета на Наказателно-процесуалния кодекс. Направени са редица изводи, препоръки и предложения *de lege ferenda*, най-съществените от които се отнасят до възможностите за провеждане на съкратено съдебно следствие в производството пред първата инстанция, участието на прокурора в производството по освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание и приложението на някои от особените правила за разглеждане на дела за престъпления, извършени от непълнолетни, когато делото срещу непълнолетен не се разглежда по реда на глава XXX от НПК.

Научното изследване до голяма степен е подчинено на съпоставката на действащото законодателство и практика на националните съдилища с практиката на Европейския съд по правата на човека.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

§1. УВОД

В уводната част са посочени *значимостта* и *актуалността* на проблематиката, свързана със съдебното следствие в наказателния процес.

Обоснована е *необходимостта от самостоятелно научно изследване* на съдебното следствие от всички негови аспекти, във всички стадии и с оглед на всички правила – общи и особени.

Посочени са *обектът и целите* на изследване на дисертационния труд.

Накратко е очертан *предметът на научно изследване*, включен в отделните глави на дисертационния труд.

§ 2. Глава първа

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА СЪДЕБНОТО СЛЕДСТВИЕ

В глава първа от дисертационния труд е отделено внимание на *процесуалната същност на съдебното следствие*. Анализът е направен на база съществуващите в доктрината дефиниции на понятието за съдебно следствие, признаците, които определят този етап като самостоятелен етап от съдебното заседание и съпоставката му с досъдебното разследване.

В параграф 1 *понятието за съдебно следствие* е представено посредством изложение на познатите у нас дефиниции, както и на предложените такива в монографичните изследвания по темата в руската правна доктрина. Доколкото съдебното следствие не е пораждало и не поражда противоречия по отношение на своята същност, изложените определения по същество не се различават. В този параграф са изведени най-важните според автора характеристики на съдебното следствие, като същото е определено като *самостоятелно издирване на всички факти и обстоятелства, на всички доказателствени материали, които могат да имат значение за правилното решаване на въпросите за виновността и отговорността на подсъдимия, в условията на пълно разгръщане на всички основни принципи на наказателния процес*.

Параграф 2 е посветен на проблематиката, която поставя съдебното следствие като *самостоятелен етап на съдебното заседание*. Изводът, че съдебното следствие е обособен етап на съдебното заседание, е аргументиран с това, че:

- само на съдебното следствие могат да бъдат провеждани съдебни следствени действия;
- рамките на съдебното следствие преклудират възможността за извършване на една или друга процесуална дейност от една страна и откриват пътя за осъществяване на една или друга процесуална дейност от друга страна.

В параграф 3 е направена *съпоставка между съдебното следствие и досъдебното разследване*. Посочено е, че съдебното следствие и досъдебното разследване са следствените етапи в двете фази на процеса, които законът е отредил за извършване на

действията по събиране и проверка на доказателствения материал и по това те си приличат. Очертани и анализирани са отликите между тях, като е посочено, че:

- досъдебното разследване и съдебното следствие имат различно предназначение;
- ръководно-решаващите субекти са различни;
- в досъдебното разследване намират приложение повечето от основните начала, докато в съдебното следствие намират приложение всички принципи на наказателния процес;
- досъдебното производство е несъстезателно, докато съдебното следствие е състезателно;
- досъдебното производство е тайно, докато съдебното следствие по правило се провежда публично;
- в съдебната фаза и в частност в съдебното следствие намират пълно проявление принципите на непосредствеността и устността, докато в досъдебната фаза и в частност в досъдебното разследване те са по-слабо изразени;
- в досъдебното разследване могат да бъдат използвани абсолютно всички способи на доказване, предвидени в чл. 136, ал. 1 НПК, докато в съдебното следствие не могат да бъдат прилагани специални разузнавателни средства като способ за събиране и проверка на доказателства, а само да бъдат проверявани резултатите, получени от използването на такива средства;
- пределите и обема на изследване на съдебното следствие в повечето случаи не съвпадат с пределите и обема на изследване на досъдебното разследване.

§ 3. Глава втора

СЪДЕБНО СЛЕДСТВИЕ В ПЪРВОИНСТАНЦИОННОТО ПРОИЗВОДСТВО

В глава втора на дисертационния труд е направена *цялостна характеристика на съдебното следствие в първоинстанционното производство*.

Параграф 1 е посветен на проблематиката относно *предявяване на обвинението в съдебната фаза* на наказателния процес. Направен е разбор на относимата съдебна практика.

Разгледани са противоречивите становища във връзка с *повдигането на окончателното обвинение*, както и с *повдигане на предварителното обвинение* като съпоставка между двата вида обвинение, и е изяснен *процесуалният момент*, в който лицето става обвиняем и подсъдим.

Изяснена е *процесуалната характеристика на процедурата по връчване на обвинителния акт и прочитането му в съдебно заседание*, както и процесуалните последици от нарушаване на правилата, които са установени за всяка от тези процедури. Обсъдено е задължението за прочитане на обвинителния акт или тъжбата и гражданския иск, както и какви са процесуалните последици, когато прочитането не е цялостно. Изследвани са противоречивите тези по посочените въпроси, а направените изводи са обстойно обосновани. Отговорено е на актуални и практически интересни въпроси, свързани със задължението относно изготвянето на нов обвинителен акт, когато делото е върнато от съдията-докладчик или от съда на прокурора и няма промяна в обвинението, както и със задължението на съдията-докладчик да връчи обвинителния акт, след като

делото е било върнато на прокурора от съда и няма промяна в обвинението. Обобщени са противоречивите становища и е направен теоретичен анализ на института на връчване на обвинителния акт като гаранция за правото на защита на подсъдимия.

Анализиран е институтът на *повдигане и предявяване на новото обвинение* в съдебната фаза на наказателния процес *при условията и по реда на чл. 287 НПК*. Очертана е разликата между изменение на обвинението и оттегляне на обвинението, като са представени и съответните процесуални последици. Посочен е редът за повдигане на ново обвинение, както и за приемане (допускане) на новото обвинение. Подчертано е задължението на съда да даде възможност на подсъдимия да даде обяснения по новото обвинение.

В **параграф 2** акцентът е поставен върху *реда за провеждане на съдебното следствие* като *поредност* на процесуалните действия и съдебните следствени действия, които се извършват на този етап. Обосновани са изводите за процесуалните последици, които настъпват в следствие нарушаването на този ред при извършването на една или друга дейност.

Обсъден е въпросът относно процесуалният момент, в който страните могат да правят искания по доказателствата и по реда на съдебното следствие, като е изяснен смисълът на разпоредбата на чл. 275 НПК.

Доколкото доказателствената дейност съставлява същността на съдебното дирене, на преден план е изведен въпросът за *последователността*, в която да се извърши *събирането и проверката на доказателствените материали*.

Анализирано е *правото на обвиняемия да даде обяснения* в съдебното следствие включително и през призмата на практиката на Европейския съд по правата на човека. Разгледани са възможните усложнения във връзка с предоставянето на правото да се дадат обяснения, когато по делото има няколко подсъдими.

Изяснен е процесуалният момент, в който може да се пристъпи към *прочитане на обясненията на обвиняемия или подсъдимия*, действията, които задължително следва да предхождат тази процедура и които са свързани с установяване на част от предпоставките за прилагането ѝ, както и процесуалните последици от прочитането на обясненията преди извършване на тези действия. По повод правилото, че обясненията на обвиняемия – прочетени или дадени лично, не могат да доведат до съкращаване на съдебното следствие, е подчертано задължението на съда да извърши проверка на обясненията чрез допустимите от закона средства. Наблегнато е на провеждането на допълнителен разпит на подсъдимия след прочитане на обясненията в хипотезите на чл. 279, ал. 1, т. 3 и т. 4 НПК. Подчертана е допустимостта на ползването на звукозапис и видеозапис едва след прочитане на обясненията.

Във връзка с *реда за разпит на свидетелите* е изследвана проблематиката относно възможността за разпит в качеството на свидетел на лице, което е присъствало в съдебната зала, докато се е извършвал разпитът на останалите свидетели.

Обсъдена е практиката пострадалият от престъплението да бъде разпитван преди останалите свидетели.

Аналогично на начина, по който е разгледан въпросът във връзка с процесуалния момент, в който могат да бъдат прочетени обясненията на обвиняемия или подсъдимия, е изследвана проблематиката относно процесуалния момент, в който могат да бъдат **прочетени показанията на свидетел** по реда на чл. 281 НПК. Посочени са процесуалните действия, които задължително следва да бъдат предприети преди прочитането, както и тези, които трябва задължително да следват прочитането. Подчертано е значението на допълнителния разпит на свидетеля в случаите на чл. 281, ал. 1, т. 1 и т. 2 НПК. Посочена е възможността за ползване на звукозапис и видеозапис едва след прочитане на показанията.

От гледна точка на възможната последователност на действията и точния процесуален момент на извършването им са очертани възможностите на съда да предприеме **претърсване, изземване, оглед, следствен експеримент, разпознаване на лица и предмети, да назначи експертиза, да прочете протоколите и другите документи по реда на чл. 283 НПК или да предяви веществените доказателства по реда на чл. 284 НПК.**

Разгледана е съдебната практика, която има отношение към поставените в този параграф въпроси. Направен е кратък **сравнителноправен анализ** на реда, по който се провежда съдебното следствие съгласно българския НПК и съгласно наказателнопроцесуалните закони на Германия, Чехия и Италия, и е направен извод за тяхното сходство.

Параграф 3 е посветен на **реда за извършване на отделните съдебни следствени действия.** Анализирани са обстоятелствата на националните съдилища, на Европейския съд по правата на човека, направени са съответните изводи и препоръки de lege ferenda, както и препоръки за подобряване на практическата организация на работата на съда.

Подробно е разгледан процесуалният регламент за разпит на подсъдимия и за прочитане обясненията на обвиняем или подсъдим. Изяснен е смисълът на разпоредбите на чл. 277, ал. 3 и 4 НПК, определящи **реда, по който се провежда разпита на подсъдимия от останалите страни в производството и от съда.** Направен е извод за липсата на съществено нарушение на процесуалните правила, когато този ред не е бил спазен. Анализирани са **правилата за разпит на подсъдимия** съгласно чл. 138 НПК, както и процесуалните последици при нарушаването им.

На внимателен анализ е подложена **разпоредбата на чл. 278 НПК.** Изяснено е нейното предназначение, предпоставките и редът за прилагането ѝ, както и процесуалните последици от неоснователното ѝ прилагане. Аргументирана е възможността за ползване както на обясненията, дадени по общия ред, така и на обясненията, дадени по реда на чл. 278 НПК, когато по едно и също дело са депозираны и едните, и другите.

По повод разпоредбата на чл. 279 НПК са посочени **трите хипотези** на допустимо четене на обясненията на обвиняемия или подсъдимия: **първата** обхваща случаите по чл. 279, ал. 1, т. 1-4 НПК, **втората** обхваща случаите по чл. 279, ал. 2 НПК, а

третата – случаите по чл. 279, ал. 3 НПК. Обсъдени са **общите предпоставки**, кумулативното наличие на които е необходимо и в трите хипотези, за да може съдът да пристъпи към прочитане на обясненията и за да може да ги ползва при постановяване на присъдата, а именно: **1)** наличие на обяснения; **2)** обясненията да са депозираны от лицето в качеството му на обвиняем или подсъдим; **3)** обясненията да са дадени пред съдия в досъдебното производство или пред друг състав на съда или пред орган на досъдебното производство; **4)** обясненията да са дадени и разпитът да е проведен в съответствие с изискванията на НПК; **5)** протоколът за разпит да е изготвен съобразно предписанията на закона; **6)** обясненията да са депозираны в хода на същото наказателно производство, на същото дело; **7)** да е налице някое от основанията по чл. 279, ал. 1, т. 1-4 НПК; **8)** фактите, съдържащи се в обясненията да имат значение за разкриване на обективната истина по делото. По повод на тези предпоставки са анализирани редица важни както в теоретичен, така и в практико-приложен аспект въпроси като естеството на изявленията на обвиняемия, имащи процесуалната стойност на обяснения на обвиняем, процесуалната стойност на изявленията на обвиняем, дадени устно и непосредствено пред съответния процесуален орган по време на действие по разследване или съдебно следствено действие, различно от разпита, възможността за прочитане на обясненията в случаите на неколкократно изменение на обвинението в рамките на едно и също дело, задължението на съда да прави преценка за допустимост на прочитането на база преценката за относимост на съдържащите се в обясненията факти и много други. След анализа на всяка една от тези общи предпоставки, отделно са обсъдени **трите хипотези** на допустимо прочитане на обясненията на обвиняемия или подсъдимия. Изяснени са процесуалните последици от нарушаването на процедурата, предписана от закона, за прочитане на обясненията във всяка от тези хипотези.

Разгледан е **редът за приобщаване** на обясненията на обвиняемия или подсъдимия по реда на чл. 279 НПК. Изведени са процесуалните последици от неспазването му.

Обърнато е внимание на **доказателственото значение** на прочетените обяснения.

По повод **разпита на свидетелите** е отделено внимание на реда за провеждането му, визиран в разпоредбите на чл. 277, ал. 3 и 4 и чл. 280, ал. 2-4 НПК.

Разгледани са **правилата за провеждане на разпита на свидетел** съгласно чл. 139 НПК.

Обсъдени са процесуалните последици от нарушаването на посочените регламенти за извършване на разпита на свидетел.

Отделено е внимание на някои спорни в практически аспект въпроси по повод **правото на свидетеля да се консултира с адвокат** по чл. 122, ал. 2 НПК.

Отделно са разгледани особеностите при разпита на малолетен и непълнолетен свидетел, свидетел с тайна самоличност, служител под прикритие и пострадал.

Във връзка с **разпита на малолетен и непълнолетен свидетел** е обърнато внимание на съответствието на нормите на НПК с разпоредбите на **Директива 2012/29/ЕС**. Направен е извод, че мерките, посочени в чл. 23 на цитираната директива, не

са транспонирани в нашето законодателство. Въпреки това се обосновава извод, че като цяло практиката се стреми да организира провеждането на разпита на непълнолетни и особено на малолетни свидетели – главно пострадали от престъпление, по начин, който съответства на указания в чл. 23 от Директивата.

Анализиран е регламентът за разпита на малолетен и непълнолетен свидетел, съдържащ се в **чл. 140 НПК**. Обсъдена е ролята на педагога и психолога, както и необходимостта и процесуалното значение на отразяването на неговото становище в протокола за разпит.

Предвид тяхната значимост за практиката, в дисертационния труд са обсъдени накратко и някои **криминалистични аспекти** на разпита на малолетен и непълнолетен свидетел, на които по мнението на дисертанта е било необходимо да се наблегне.

Сериозно внимание е обърнато на специфичните особености за **разпит на свидетел с тайна самоличност** и на **служител по прикритие**, който се разпитва като свидетел. Обсъдена е относимата съдебна практика в т.ч. и практиката на Европейския съд по правата на човека, направени са редица изводи, предложения de lege ferenda и препоръки към практиката.

По повод **разпита на свидетел със запазена в тайна самоличност** са обсъдени накратко мерките за защита на свидетел по чл. 123, ал. 2 НПК, въпросите, свързани с възможността за непосредствен достъп до свидетел с мярка за защита по чл. 123, ал. 2, т. 2 НПК, изискването за провеждане на разпита по начин, недопускащ разкриване на самоличността на свидетеля, особеностите, когато свидетелят с тайна самоличност е малолетен или непълнолетен, редът за провеждане на разпит на свидетел с тайна самоличност по чл. 141 НПК, както и процесуалните последици от нарушаването му. Обсъдена е проблематиката, която възниква в случаите, когато едно лице се разпитва едновременно като свидетел с тайна самоличност и като явен свидетел. Обосновава се извод относно доказателствената стойност на показанията на този свидетел – дадени по общия ред и по реда на чл. 141 НПК и въпросът за тяхната оценка. Посочени са хипотезите, в които е възможно едно лице да се разпитва като явен и като таен свидетел в рамките на едно и също наказателно производство, както и въпросите, които възникват по повод неговата защита във всяка от тези хипотези и възможните разрешения на тези въпроси.

Процесуалните гаранции за правото на защита на обвиняемия при ползването на показания на свидетели с тайна самоличност са обсъдени преди всичко през призмата на практиката на съда в Страсбург.

В заключение са обсъдени някои практически значими въпроси във връзка с отмяната на мярката за защита.

По повод **разпита на служител под прикритие** са обсъдени мерките за защита на служителя съгласно **чл. 123а НПК** и особеностите на реда за провеждане на разпита му по **чл. 141а НПК**.

Направени са редица *обобщения и изводи* във връзка с анонимните свидетели – в т.ч. свидетелите с тайна самоличност и служителите под прикритие. Особено внимание е отделено на разпоредбата на чл. 124 НПК, нейното приложение у нас и съответствието ѝ с европейските стандарти за справедлив процес.

Отделено е внимание на *разпита на пострадалия като свидетел*. Анализирани са теоретичните възгледи и съдебна практика относно приложението на чл. 278 НПК по аналогия и възможността за разпит на пострадалия в отсъствие на останалите пострадали, както и на разпит на пострадалия в отсъствието на подсъдимия.

Разгледана е проблематиката относно *прочитането на показанията на свидетеля*. Посочено е, че съществуват *шест хипотези* на допустимо четене на показанията на свидетеля, визирани в чл. 281, ал. 1-6 НПК. Обсъдени са *общите предпоставки*, кумулативното наличие на които е необходимо при всички хипотези, а именно: **1)** наличие на показания; **2)** лицето да има качеството свидетел; **3)** показанията да са дадени пред съдия на досъдебното производство или пред друг състав на съда или пред разследващ орган; **4)** показанията да са дадени и разпитът да е проведен в съответствие с изискванията на НПК; **5)** протоколът за разпит да е изготвен съобразно предписанията на закона; **6)** показанията да са депозирани в хода на същото наказателно производство, на същото дело; **7)** да е налице някое от основанията по чл. 281, ал. 1, т. 1-6 НПК; **8)** показанията да имат значение за разкриване на обективната истина по делото. Във връзка с тези предпоставки са разгледани редица въпроси, сред които проблематиката относно прочитането на показания в случаите, когато свидетелят се възползва от правото си по чл. 119 НПК, установяването на предпоставките за прочитане по чл. 281, ал. 1, т. 4 НПК и по-конкретно наложеното от практиката изискване за щателно издирване на свидетелите и на какво процесуално основание се постановява това издирване и много други. Отделно са обсъдени всички *шест хипотези на допустимо четене*, като са анализирани редица актуални и спорни въпроси.

Обърнато е внимание на въпросите относно прочитането на показанията на свидетел с тайна самоличност и на служител под прикритие, който е разпитан като свидетел.

В контекста на практиката на Европейския съд по правата на човека във връзка с приложението на чл. 6, т. 1 и т. 3, б. „d“ ЕКПЧ са коментирани предвидените в закона *процесуални гаранции* за правото на защита на подсъдимия в случаите на допустимо четене на показанията на свидетел.

Обсъден е *редът за приобщаване* на показанията на свидетел, дадени пред съдия на досъдебното производство или пред друг състав на съда, или дадени пред разследващ орган. Разгледани са процесуалните последици от ползването на ненадлежно приобщени показания на свидетели, а също и от неоснователния отказ от приобщаването им. Отделено е внимание и на *доказателствената стойност* на прочетените показания.

Разгледан е редът за провеждане на *очна ставка* в съдебното следствие. Проблематиката относно този особен вид разпит е обсъдена с оглед участието в него на свидетел с тайна самоличност и служител под прикритие.

Накратко е отделено внимание на възможността за участие на служител под прикритие в други действия по разследване и съдебни следствени действия, различни от разпита включително и от очната ставка.

По повод *разпита на вещо лице* са обсъдени въпросите относно реда за провеждането му и относно процесуалната същност на изявленията, направени от вещото лице при този разпит. Във връзка с възможността за *назначаване на експертизи* в съдебното следствие са обсъдени въпросите относно условията и реда назначаване на експертизи, включително допълнителни и повторни, и относно вземането на образци за сравнително изследване. Разгледани са редица спорни въпроси и съответно е предложено авторовото разрешение.

Обсъдени са *правилата за извършване на оглед, претърсване, изземване, следствен експеримент и разпознаване на лица и предмети* в съдебното следствие.

Изведени са *общите правила* за извършване на посочените съдебни следствени действия, включително редът, по който се постановява извършването им в съдебното следствие. Отделно са анализирани *предпоставките* за извършване на всяко от тези съдебни следствени действия, както и *специфичните изисквания* за извършването му. Обсъдени са някои спорни въпроси и съответно е предложена позицията на дисертанта.

Разгледан е процесуалният регламент за *прочитане на протоколите и другите документи и за предявяване на веществените доказателства*. Изяснена е процесуалната характеристика и значение на процедурите по чл. 283 и 284 НПК.

§ 4. Глава трета

СЪДЕБНО СЛЕДСТВИЕ В КОНТРОЛНИТЕ СТАДИИ НА ПРОЦЕСА

Глава трета е посветена на *съдебното следствие в контролните стадии на процеса*. Разгледани са правилата за провеждането му във въззивното и в касационното производство. Изведени са характеристиките на тези два стадия на наказателния процес, които се дължат на особеностите на съдебното следствие. Направен е обзор на относимата съдебна практика и на практиката на Европейския съд по правата на човека.

Предмет на обсъждане в **параграф 1** е *съдебното следствие във въззивното производство*.

Обсъдени са възможностите за провеждане на съдебно следствие в това производство предвид обстоятелството, че тук то се явява *факултативен етап* на съдебното заседание.

Сериозно внимание е отделено на проблематиката относно задължението на въззивния съд да изслуша *обясненията на подсъдимия*, ако той е направил искане да

депозира такива. Представена е съдебната практика, обобщени са двете противоположни становища и е обоснована авторската позиция по този въпрос.

Разгледана е възможността за поправка от въззивната инстанция на процесуалното нарушение, допуснато от първоинстанционния съд и изразяващо се в непредоставяне на възможност на подсъдимия да даде обяснения, без да бъде връщано делото на долустоящия съд. Тази възможност е обсъдена в светлината на практиката на Европейския съд по правата на човека.

Подчертано значение за научното изследване имат направените в този параграф изводи относно съответствието с европейските стандарти за справедлив процес на *възможността за осъждане от въззивния съд без провеждане на съдебно следствие* и отправените към съдебната практика препоръки.

Сходна структура има **параграф 2**, посветен на съдебното следствие в касационното производство, като тук отново са направени важни изводи и препоръки на база анализ на съдебната практика и преди всичко на практиката на Европейския съд по правата на човека.

Предвид обстоятелството, че въвеждането на съдебно следствие в касационното производство е ново законодателно решение, е представена кратка статистика на делата, по които е провеждано такова според докладите за дейността на наказателната колегия на Върховния касационен съд.

Отделено е внимание на гаранциите на правото на защита на подсъдимия в случаите, когато ВКС е използвал правомощията си по чл. 354, ал. 2, т. 2 и ал. 5 НПК. Този въпрос е обсъден отново в контекста на практиката на Европейския съд по правата на човека.

§ 5. Глава четвърта

СЪДЕБНО СЛЕДСТВИЕ ПО ДЕЛА, КОИТО СЕ РАЗГЛЕЖДАТ И РЕШАВАТ ПО РЕДА НА ОСОБЕНИТЕ ПРАВИЛА

В **параграф 1** са намерили място важните за практиката въпроси относно *възможността за събиране на някои доказателствени материали в производството по глава XXIX от НПК*, в което съдебно следствие не се провежда.

В **параграф 2** са обсъдени особеностите на съдебното следствие по дела, които се разглеждат като *бързо и незабавно производство*, които се отнасят единствено до стеснения кръг на лицата, които могат да вземат участие в съдебното заседание и респ. в съдебното следствие като страни. Отправено е предложение за усъвършенстване на нормативната уредба.

В **параграф 3** са разгледани особените правила на *съкратеното съдебно следствие в производството пред първата инстанция*.

По-конкретно предмет на обсъждане са онези въпроси, които до момента не са намерили място в наказателнопроцесуалната доктрина или на които са предложени противоречиви разрешения в теорията или в практиката. Обосновани са собствените

изводи на дисертанта по разглежданата проблематика, като са поставени някои важни практически въпроси и са предложени съответни разрешения.

Посочени са двете форми на съкратеното съдебно следствие и е обсъдена възможността за провеждането на съдебно следствие при всяка една от тях на базата на съпоставка с изразено в доктрината противоположно становище.

Анализирани са различията между теоретичните възгледи и задължителната за прилагане съдебна практика относно крайния срок, до който може да се проведе предварително изслушване в случаите по чл. 371, т. 1 НПК.

Разгледан е редът за провеждане на съдебно следствие във всяка от двете хипотези, както и доказателствените възможности, с които разполагат страните и съдът. Обсъдени са възможни усложнения, произтичащи от някои доказателствени искания на страните.

В научното изследване са обхванати и правомощията на въззивната и касационната инстанция след проведено съкратено съдебно следствие в първата инстанция.

Предмет на изследване в **параграф 4** са *особените правила за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание*. Обсъдени са материалноправните последици от приложението на процедурата по глава XXVIII от НПК.

Анализирани са онези разпоредби от особените правила, които имат отношение към съдебното следствие. Особено внимание е отделено на текста на чл. 378, ал. 2 НПК, съгласно който при разглеждане на делото могат да се преценяват събраните в наказателното производство доказателства и да се събират нови, както и на текста на чл. 378, ал. 3 НПК, съгласно който когато установи нови фактически положения, различни от посочените в постановлението по чл. 375 НПК, съдът прекратява съдебното производство и връща делото на прокурора.

Отбелязан е задължителният характер на производството по глава XXVIII от НПК при наличието на материалноправните предпоставки по чл. 78а НК.

Освен практиката на националните съдилища отново е направен анализ на практиката на Съда в Страсбург, като са направени важни научни изводи и обосновани предложения *de lege ferenda* във връзка с участието на прокурора в съдебното заседание.

В **параграф 5** са разгледани *особеностите на съдебното следствие по дела за престъпления, извършени от непълнолетни*. Тези особености касаят няколко аспекта на съдебното следствие: **а/** състава на съда, който разглежда делото; **б/** обема на обстоятелствата, които задължително подлежат на установяване; **в/** лицата, които участват в производството; **г/** присъствието на публика на съдебното заседание; **д/** присъствието на подсъдимия на съдебното заседание. Всеки един от тези аспекти е анализиран по отделно, като е включена и съдебна практика. Обсъдени са процесуалните последици от несъблюдаването на особените правила.

Изяснено е приложението на особените правила по глава XXX от НПК, касаещи съдебното следствие, в случаите, когато делото се разглежда по друг ред – било общия ред или реда, установен от други особени правила.

§ 6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд завършва със заключение, в което в синтезиран вид са изведени най-важните изводи, предложенията за усъвършенстване на законодателството, както и някои от по-съществените препоръки за подобряване на съдебната практика.

III. ПРАКТИЧЕСКО ЗНАЧЕНИЕ И ПО-ВАЖНИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

За да отговори на поставените задачи и да постигне заложената цел, настоящият труд достига до някои важни в практически аспект обобщения, изводи, препоръки и предложения *de lege ferenda*. Най съществените от тях могат накратко да бъдат систематизирани по изложения по-долу начин.

В глава първа:

1. Прави се опит да се изведе дефиниция на понятието „съдебно следствие“, която да синтезира неговите най-съществени характеристики.

2. Извеждат се най-важните особености на съдебното следствие като обособен етап на съдебното заседание.

3. Подчертава се значението на началото и края на съдебното следствие за възможността за извършване на една или друга процесуална дейност, която в някои случаи има отношение и към определянето на наказанието.

В глава втора:

I.

1. Обосновава се изводът, че *обвиняемият придобива това процесуално качество в момента на съставяне на постановлението за привличане*, а не в момента на връчването му, както и че *обвиняемият придобива качеството на страна в процеса и става подсъдим в момента, в който бъде предаден на съд от съдията-докладчик с разпореждане по чл. 252, ал. 1 НПК*, а не в момента на връчване на обвинителния акт.

2. Изяснява се същността на процедурата по връчване на обвинителния акт или тъжбата на подсъдимия, както и на процедурата по прочитане на обвинителния акт или тъжбата в съдебно заседание. Подкрепя се и се обосновава със собствени аргументи становището, че *връчването на обвинителния акт или тъжбата е предявяване на обвинението в съдебната фаза на процеса*.

2.1. Аргументира се позицията, че когато делото е било върнато от съдията-докладчик или от съда на досъдебното производство, *прокурорът може да внесе отново делото със същия обвинителен акт, с който първоначално е било внесено, без да изготвя друг, идентичен акт, ако няма промяна в обвинението*.

2.2. Защищава се тезата, че *съдията-докладчик не е освободен от задължението да връчи на подсъдимия претис от обвинителния акт, с който делото се внася повторно в съда, след като е било върнато с определение по чл. 288, т. 1 НПК, макар да няма промяна в обвинението*.

3. На критика се подлага поддържаната в доктрината теза, че прочитането на обвинителния акт в съдебно заседание е предявяване на обвинението. Аргументира се позицията на дисертанта, че *прочитането на обвинителния акт не е предявяване на обвинението, а допълнителна процесуална гаранция за правото на защита на обвиняемия*, която още веднъж осигурява правото му да научи обвинението си.

4. Обсъждат се различните последици от нарушаването на процедурите по чл. 254 НПК и чл. 276 НПК. Обосновава се становището, че *когато не е бил връчен препис от обвинителния акт или тѐжбата, винаги ще бъде налице съществено процесуално нарушение*, докато *несъблюдаването на изискването на чл. 276, ал. 1 и 2 НПК за прочитане на обвинителния акт или тѐжбата и гражданския иск - изцяло или в отделни техни части - не представлява съществено процесуално нарушение*, защото само по себе си не възпрепятства възможността на подсъдимия да научи обвинението си и не затруднява защитата му.

5. Поддържа се, че новото обвинение по чл. 287 НПК се *повдига устно* в съдебно заседание от главния обвинител в процеса, като *предявяването му се извършва също устно* чрез прочитане на определението, с което новото обвинение е прието, от председателя на състава, който разглежда делото.

6. Поддържа се, че *когато новото обвинение се повдига от частния тѐжител (чл. 287, ал. 6 НПК), към формулирането му не могат да бъдат предявени същите изисквания, както към формулирането на ново обвинение от прокурора*. По дела от частен характер частният тѐжител следва да посочи фактическия състав на новото обвинение, без да дължи посочване на юридическия състав на това обвинение (аналогично на начина, по който се повдига обвинение с частна тѐжба). Правната квалификация на фактите следва да бъде направена от съда при приемането на измененото обвинение.

II.

1. В контекста на проблематиката относно общите постановки за реда за провеждане на съдебното следствие като поредност на процесуалните и съдебните следствени действия, които се извършват на този етап от съдебното заседание, се предлагат разрешения относно организацията на съдебното следствие в случаите, когато е повдигнато обвинение на множество лица или за множество престъпления, както и в други случаи, които обосновават фактическа и правна сложност на делото.

2. Във връзка с институтите на прочитане на обясненията на обвиняемия или подсъдимия (чл. 279 НПК) и на показанията на свидетеля (чл. 281 НПК) се изтъква, че съдът трябва да *осигури възможност* на подсъдимия да даде обяснения (чл. 279, ал. 1 т. 3 и 4 НПК) *или да събере данни*, от които може да се направи несъмнен извод, че това е невъзможно, тъй като лицето е починало или съществуват предпоставки делото да се гледа в негово отсъствие (чл. 279, ал. 1, т. 1 и 2 НПК). В противен случай съдът ще допусне съществено процесуално нарушение и обясненията, които са били прочетени без да са били налице предвидените в НПК предпоставки, няма да могат да се ползват при постановяването на присъдата, а ако все пак бъдат ползвани, изводите на съда ще се основават върху ненадлежно събран доказателствен материал, което може да бъде повод за отмяна на присъдата от по-горната инстанция.

Извън това *НПК не ограничава съда в преценката му в кой момент от съдебното следствие да прочете обясненията на обвиняемия или подсъдимия*, дадени на досъдебното производство или пред друг състав на съда, когато между тях и устните му

обяснения в съдебното заседание, в което се разглежда делото, съществува несъгласие, или когато е отказал да даде обяснения или е твърдял, че не си спомня нещо. Обстоятелството, че обясненията са прочетени в края на съдебното дирене, а не в заседанието, в което подсъдимият е бил разпитан и е депозирал противоречиви показания в сравнение с дадените по-рано, отказал е да даде обяснения или е заявил, че не си спомня нещо, не представлява нарушение на процесуалните правила. По аналогичен начин се разрешава въпросът и при разпита на свидетеля.

Набляга се на *допълнителния разпит* на подсъдимия и свидетеля, който следва задължително да бъде проведен след прочитане на обясненията или показанията (освен когато прочитането се извършва в отсъствие на подсъдимия или свидетеля), като в противен случай ще бъде допуснато съществено процесуално нарушение и прочетените гласни доказателствени средства няма да могат да бъдат ползвани при постановяването на присъдата.

III.

1. Представя се тезата, че процесуалната характеристика на разпита на обвиняем, проведен по реда на чл. 278 НПК, има няколко аспекта: **1.** чрез него съответният държавен орган осигурява *всички условия* за пълноценно упражняване на правото на първия подсъдим да даде обяснения (чл. 15, ал. 3 НПК); **2.** този разпит дава възможност за *получаване на по-пълни, по-точни и по-подробни обяснения*; **3.** разпитът по чл. 278 НПК означава *ограничаване на правото на защита* на другия подсъдим. Затова единствено *справедливият баланс между интересите на подсъдимите, основан на обективни критерии*, може да даде основание за приложението на чл. 278 НПК. Така се обосновава изводът, че *намирайки, че не са налице основанията за прилагане на нормата на чл. 278, ал. 1 НПК, съдът не ограничава и не възпрепятства правото на подсъдимия да даде обяснения, а констатира, че няма основания да ограничи правото на защита на останалите подсъдими*. Аргументира се становището, че *съдът може служебно да предложи на подсъдимия да изведе другия подсъдим от съдебната зала, за да може първият да даде обяснения в негово отсъствие*. Обсъжда се доказателствената стойност на дадените в присъствие на подсъдимия обяснения, и на дадените в негово отсъствие. Обосновава се изводът, че и едните, и другите обяснения *в еднаква степен ще подлежат на проверка и оценка от съда*, като изключването на някои от тях от доказателствената съвкупност може да стане само поради това, че не е бил спазен процесуалният регламент при депозирането на някои от обясненията.

2. Във връзка с института на чл. 279 НПК се подкрепя изказаното в доктрината и практиката становище, че *за да бъдат налице обяснения по смисъла на чл. 115, ал. 1 НПК, е достатъчно съответните изявления да са направени устно и непосредствено пред съответния процесуален орган при извършване не само на разпит, но и на друго действие по разследване или съдебно следствено действие*. От тук се прави и изводът, че *е допустимо устните изявления на обвиняемия, дадени непосредствено пред органа на досъдебното производство при провеждане на действие по разследване, различно от разпита, да бъдат четени на основание чл. 279 НПК*. Единствено, когато става въпрос за прочитане на обяснения, дадени по същото дело на досъдебното производство пред съдия,

обясненията трябва да са дадени по време на разпит, тъй като законът в чл. 279, ал. 1, пр. 1 НПК всъщност визира дадени обяснения при *разпит пред съдия* по чл. 222 НПК.

Обсъждат се няколко различни хипотези относно *допустимостта на прочитането на обясненията на обвиняемия, когато той многократно е бил привлечан в рамките на едно и също наказателно производство*. Поддържа се, че прочитането на обясненията на обвиняемия, дадени преди повдигането на новото по-тежко обвинение (чл. 225 и чл. 287 НПК) е *допустимо*, когато новото обвинение е за *същото деяние*. В случая, когато наказателното производство е било *частично прекратено срещу обвиняемия*, обясненията, дадени от него преди прекратяването, *не могат да бъдат четени*, ако той *отново бъде привлечен към наказателна отговорност* по същото наказателно производство за друго престъпление.

Във връзка с прочитането на обясненията на обвиняемия, дадени на досъдебното производство пред съдия, се обосновава изводът, че органите на досъдебното производство не са задължени да осигурят възможност на другите обвиняеми и техните защитници да участват в разпита по чл. 222 НПК, тъй като досъдебното разследване се характеризира като *несъстезателна* процедура. Изяснява се, че в случаите, когато по реда на чл. 222 НПК единият обвиняем дава обяснения, представляващи оговор, при липсата на задължение на органа на досъдебното производство да осигури възможност на другия обвиняем и неговия защитник да присъстват при провеждането на разпита, *отсъстващият обвиняем няма да може да участва в разпита на лицето, даващо доказателства против него, каквато възможност би имал, ако това лице беше свидетел* (чл. 223, ал. 2 НПК). Ако разпитаният пред съдия обвиняем в съдебната фаза бъде разпитан по реда на чл. 278 НПК, възможността на втория обвиняем да участва в разпита му и да обори обясненията му се изключва напълно. Счита се, че това би довело до *нарушение на чл. 6, т. 3 б. „д“ ЕКПЧ в първата алтернатива* – да участва в разпита или да изисква разпит на свидетелите на обвинението, независимо от това, че „свидетелите на обвинението“ не са свидетели, а обвиняеми. Отправя се препоръка към практиката *обвиняемият и неговият защитник, ако има такъв, да бъдат предварително уведомен*, че ще се провежда разпит пред съдия на друг обвиняем по делото, ако обстоятелствата по случая позволяват това. Поддържа се, че така би се осъществила онази гаранция, която е необходима за осигуряване на обвиняемия на правото му по чл. 6, т. 3 б. „д“ ЕКПЧ.

По повод отделните хипотези на допустимо прочитане на обясненията на обвиняемия или подсъдимия се прави важното за практиката обобщение, че в хипотезата на чл. 279, ал. 1 и 2 НПК *противопоставянето на подсъдимия да бъдат четени обясненията му е без правно значение*, докато в хипотезата на чл. 279, ал. 3 НПК *съгласието на подсъдимия, до чието обвинение се отнасят дадените обяснения, е абсолютно условие за тяхното прочитане*.

Подробно се аргументира позицията на дисертанта по актуалния и важен за практиката въпрос, че *не е допустимо да бъдат четени обяснения на обвиняем, дадени пред орган на досъдебното производство в хипотезите на чл. 279, ал. 2 и 3 НПК, когато*

обясненията не са дадени в присъствието на защитник, но той е бил надлежно уведомен за предстоящия разпит и обвиняемият изрично е заявил, че не желае при това действие да присъства защитник, а и защитата не е била задължителна.

IV.

1. Във връзка с разпита на малолетен и непълнолетен свидетел, който се намира в страната, се защитава тезата, че когато разпитът се провежда чрез **видеоконферентна връзка**, трябва да се проведе **пред съдия по правилата на чл. 223 НПК**.

2. Особено внимание се отделя на разпита на свидетеля с тайна самоличност и на служителя под прикритие.

Във връзка с разпита на свидетел с тайна самоличност се отправя предложение *de lege ferenda* да се допълни чл. 123, ал. 5 НПК, като се предвиди възможност на обвиняемия, пострадалия, частния обвинител, гражданския ищец и гражданския ответник да имат непосредствен достъп до защитения свидетел, ако той е посочен от тях и независимо от това дали са представлявани от защитник или повереник. Поддържа се, че това разрешение в най-голяма степен ще удовлетвори изискването на чл. 6, т. 3, б. „d“ ЕКПЧ призоваването и разпита на свидетелите на защитата да се извършват при същите условия.

Във връзка с това, че искането за разпит на свидетел, който да се проведе по реда на чл. 141 НПК, може да бъде направено от всички субекти на правото на защита, а в съдебното следствие – и от прокурора, се обсъжда въпросът по *какъв точно начин следва да се направи това искане*. Твърди се, че при липсата на специална правна уредба искането за разпит на свидетел със запазване в тайна на самоличността му *следва да се прави по общия ред, като обаче не се посочват данните за самоличността му*. Те следва да се посочат в отделен протокол, който да се подписва от направения искането и съответния ръководно-решаващ орган. Този протокол може да се съхранява по реда за съхранение на документи, получени и съставени по повод и във връзка с вземането и прилагането на мярка за защита на свидетел, като се отразяват в съответните регистри (регламентирани в чл. 13 от Инструкция за взаимодействието между органите на министерството на вътрешните работи, следствието, прокуратурата и съда за осъществяване на защитата на свидетелите по чл. 97а и изготвяне и съхраняване на веществените доказателствени средства по чл. 111, ал. 2 и чл. 191, ал. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс и чл. 133 от Инструкция № 1 от 22 март 2004 г. за работата и взаимодействието на органите на предварителното разследване).

Препоръчва се *de lege ferenda* да се предвиди **изрично чрез съответно допълнение в чл. 121, ал. 1 НПК, че свидетелят, чиято самоличност е запазена в тайна, не е длъжен да дава показания по въпроси, отговорите на които биха довели до разкриване на самоличността му**. По този начин ще се осигури допълнителна гаранция за неразкриване самоличността на свидетеля и ще се постигне оптимална защита на неговата сигурност.

Подробно се обсъждат важните за практиката въпроси *може ли едно и също лице да се разпитва като явен и като свидетел с тайна самоличност в рамките на едно и също наказателно производство? Годно доказателствено средство ли са показанията на свидетел, който се разпитва и като явен, и като свидетел с тайна самоличност? Ако едно лице е разпитано и като явен, и като свидетел с тайна самоличност, кои показания могат да се ползват при постановяване на присъдата?*

На първия от тези въпроси се дава *положителен отговор*, като се посочват конкретните възможни хипотези.

В отговор на втория въпрос се отбелязва, че *няма основания за изключването на едните или другите показания от доказателствената съвкупност доколкото и в двата случая показанията са събрани при условията и по реда на НПК и поради това следва да бъдат ценени от съда като годни доказателствени средства.*

Подробно се обосновава тезата, че *е допустимо мярка за защита, взета от един процесуален орган, да бъде отменена от друг и че няма пречка мярка за защита, взета от прокурора на досъдебното производство, да бъде отменена от съда в съдебната фаза.* Защишава се твърдението, че мярката за защита може да бъде отменена *по молба на лицето*, по отношение на което е взета, *независимо от това, че опасността продължава да съществува.* Когато обаче *необходимостта от прилагането на мярката е отпаднала, за отмяната ѝ не е необходимо съгласие на лицето, по отношение на което тя е взета.* Когато обаче се поставя въпросът за отмяна на мярката за защита поради това, че *необходимостта от прилагането ѝ е отпаднала, задължително трябва да се вземе и мнението на защитеното лице.*

Отправя се предложение *de lege ferenda* **разпоредбата на чл. 123, ал. 8 НПК да бъде допълнена, като в нея се укаже, че и съдът може да направи искане за включване на лицето, по отношение на което е взета мярка за защита, в програмата за защита по Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство.**

По отношение на разпита на анонимните свидетели¹ в дисертационния труд се правят следните *обобщения и изводи*:

1/ Регламентът на чл. 123а НПК *предполага опасността от изключително рядкото приложение на разпита на служителя под прикритие като свидетел независимо дали действително са налице предпоставките такъв да не бъде извършван.*

2/ Когато данните относно самоличността на служителя под прикритие не бъдат предоставени по реда на чл. 123а, ал. 3 НПК, *е възможно свидетелят по чл. 141 и този по чл. 141а НПК да са едно и също лице без който и да е от останалите участници в процеса да узнае за това.* Отправя се препоръка *ръководно-решаващите процесуални органи да проявяват повишено внимание при изграждане на вътрешното си убеждение и да не*

¹ С понятието анонимни свидетели в дисертационния труд се борави, за да бъдат обозначени както свидетелите с тайна самоличност, така и служителите под прикритие.

обосновават обвинението и присъдата само с комбинацията от показания на свидетел с тайна самоличност и служител под прикритие.

Счита се, че самоличността на служителя под прикритие трябва да бъде известна на съда най-малкото в случаите, когато по делото се разпитва и свидетел, чиято самоличност е запазена в тайна. Предлага се *de lege ferenda* да **бъде установено задължение за ръководителя на структурата, която осигурява и прилага разследването чрез служител под прикритие, да предостави данните относно самоличността на служителя, когато искането се прави поради това, че по делото се разпитва и свидетел със запазена в тайна самоличност.** Отправя се препоръка, ако не бъде регламентирано нормативно задължение в посочения смисъл, да бъде установена такава практика.

3/ Поддържа се, че регламентът на разпита на служител под прикритие, чиято самоличност е неизвестна дори за съда, води до *пряко накърняване на принципа на официалното начало.*

4/ Изтъкват се *тактическите трудности*, които биха възникнали при провеждане на разпита на служител под прикритие.

5/ По повод разпоредбата на чл. 124 НПК се защитава тезата, че буквалното и граматическото тълкуване на закона *позволяват извода*, че осъдителната присъда може да се основава на съвкупността от показанията на свидетел с тайна самоличност и служител под прикритие, който се разпитва като свидетел. Но, тъй като агентите (служителите) под прикритие се разглеждат от Европейския съд по правата на човека като анонимни свидетели, също както и свидетелите със запазена в тайна самоличност, се поражда потенциалната опасност постановена от български съд присъда да съответства на изискванията на НПК, но да се окаже в несъгласие с ЕКПЧ и практиката на Съда в Страсбург.

Така се обосновава изводът, че **разпоредбата на чл. 124 НПК не съответства на европейските стандарти за справедлив процес** и че е необходимо тя да бъде *изменена*, като съюзът „или“ бъде заменен със съюзът „и“.

Отправя се препоръка към съдебната практика до настъпването на такава законодателна промяна *разпоредбата на чл. 124 НПК да се тълкува в смисъл, че осъдителната присъда не може да се основава на съвкупността от показанията на свидетел с тайна самоличност и на служител под прикритие, който се разпитва като свидетел.*

3. В критичен аспект се обсъжда изказаното в доктрината становище, че разпит на пострадалия в отсъствие на останалите пострадали може да се извърши при същите условия, при които е допустимо да се извърши разпит на подсъдимия в отсъствие на останалите подсъдими (чл. 278 НПК). Прави се опит да се докаже тезата, че **разпит на пострадалия в отсъствие на останалите пострадали по аналогия на чл. 278 НПК е недопустим.**

На критика се подлага и съдебната практика, която допуска разпит на пострадалия в отсъствие на подсъдимия по аналогия на чл. 278 НПК. Обосновава се тезата, че *съществуващата в НПК празнина по отношение на разпита на пострадалия в отсъствие*

на подсъдимия, не може да бъде запълвана чрез прилагане по аналогия на чл. 278 НПК и затова **разпитът на пострадалия в отсъствие на подсъдимия е недопустим.**

Отправя се предложение *de lege ferenda*, в НПК да бъде предвидена процедура, която да позволява провеждането на разпит на пострадалия и на свидетеля с мярка за защита, която не е свързана със запазване на анонимността му, в отсъствие на подсъдимия. Посочват се сходни правни регламенти от законодателствата на Австрия и Германия.

4. По повод разпоредбата на чл. 281, ал. 2 НПК се отбелязва в критичен аспект практиката, обективирана в отделни съдебни актове, която отхвърля възможността за четене на обяснения, дадени от лице, спрямо което наказателното производство е приключило с влязла в сила *осъдителна* присъда, доколкото законът не поставя такова изискване за *допустимост* на прочитането.

Подробно се аргументира изводът, че *не е допустимо да се четат показанията на свидетел на основание чл. 281, ал. 3, изр. 1-во НПК, ако при разпита му обвиняемият и неговият защитник не са участвали, но са били надлежно уведомени за провеждането на разпита*, като по този начин се предлага разрешение на още един актуален и дискуссионен в практиката въпрос.

Отбелязва се, че при наличие на предвидените в закона предпоставки (чл. 281 НПК) показанията на *свидетел с тайна самоличност* могат да бъдат прочетени в съдебно заседание. Посочва се, че показанията на *служител под прикритие*, дадени в досъдебното производство или пред друг състав на съда, могат да бъдат прочетени на *някое от основанията по ал. 1, т. 1-5 на чл. 281 НПК*, тъй като разпитът на служител под прикритие в досъдебното производство се извършва пред съдия по правилата на чл. 223 НПК (чл. 139, ал. 8 НПК). Наличието на основанията по чл. 281, ал. 1, т. 3, т. 4 и т. 5 ще се установява *чрез ръководителя на структурата*, която осигурява и прилага разследването чрез служител под прикритие.

5. Отправя се предложение *de lege ferenda* да се предвиди възможността свидетелят по чл. 123, ал. 2, т. 2 НПК да бъде поставян в очна ставка, в която той да участва чрез видеоконференция – при променен глас и образ, или телефонна конференция – при променен глас на свидетеля. Отбелязва се, че според практиката на Европейския съд по правата на човека възможността за провеждане на очни ставки с анонимните свидетели може да се отрази върху надлежността на процедурата.

V.

1. Във връзка с разпита на вещото лице в съдебно заседание се прави опит да бъде доказана тезата, че *изявленията на вещото лице, направени по време на неговия разпит, следва да се считат за част от експертното заключение.*

2. Поддържа се, че *когато експертизата е била изготвена и приета по правилата на НПК, била е осигурена възможност на страните по делото да направят своите искания за отводи на вещото лице, възражения и да зададат въпросите си, обстоятелството, че актът за назначаване на експертизата липсва, не може да бъде*

ценено като съществено процесуално нарушение и не води до невъзможност да се ползва експертното заключение, тъй като правата на страните не са били нарушени.

3. Отправя се предложение *de lege ferenda* в НПК да се регламентира възможността съдът и органите на досъдебното производство да възлагат на специалист от съответната област, който отговаря на изискванията за вещо лице, извършването на консултация – устна или писмена, за която да се определя и изплаща възнаграждение. В досъдебното производство устната консултация може да се отразява в съответен протокол, а в съдебното производство – в протокола от съдебното заседание.

4. Обосновава се предложението, че би било целесъобразно *de lege ferenda* да се регламентира в НПК възможността вещото лице да представя в устна форма заключението на допълнителната експертиза.

5. Във връзка със съществуващите различни мнения в доктрината, се аргументира авторската позиция, че *в определението, с което съдът назначава повторна експертиза, не трябва да се посочва основанието за нейното назначаване.* По повод отново противоречивите становища се поддържа, че *допълнителна експертиза може да се възложи на същото вещо лице, което е извършило първоначалната. Повторна експертиза може да се възложи на същото вещо лице, което е извършило първоначалната, само когато основанието за назначаването ѝ е процесуално и не е възникнало по вина на експерта.*

VI.

1. На дискуссионния въпрос *дали е възможно фактите, приобщени чрез съответното опорочено действие, да бъдат надлежно събрани посредством някой от останалите, предвидени в НПК способи,* се отговаря *утвърдително.* Поддържа се, че обстоятелството, че един източник на факти не може да се ползва като такъв в процеса, не означава, че фактите, които този източник възпроизвежда, не могат да бъдат установени и събрани посредством други допустими от закона средства.

2. Във връзка с освидетелстването се посочва, че правилото на чл. 158, ал. 2 НПК следва да бъде спазвано *независимо дали всички или някои от членовете на съдебния състав са от различен пол,* тъй като всички действия в процеса на събиране и проверка на доказателствения материал трябва да бъдат извършвани от съда в целия му състав и от един и същи състав на съда (чл. 258 НПК). Неспазването на тези изисквания представлява съществено процесуално нарушение и води до невъзможност да се ползват резултатите от освидетелстването при постановяването на присъдата.

3. По повод претърсването се предлага разрешение на съществуващ отдавна и неразрешен спор, а именно: *какво действие се извършва и в какъв протокол следва да бъде обективизирано това действие, когато лицето предаде търсените вещи, след като е било поканено от компетентните органи по реда на чл. 163, ал. 2 НПК?* Категорично се поддържа и се аргументира становището, че това действие е *част от претърсването и изземването и следва да бъде отразено в протокол за претърсване и изземване,* а не в протокол за доброволно предаване.

4. Във връзка с обиска се обръща внимание на това, че правилото на чл. 164, ал. 2 НПК, което изисква лицето, което извършва обиска, да е от същия пол като обисквания, не бива да се абсолютизира. Изброяват се примери с претърсване на вещи, носени от лицето, на тялото на лицето и на дрехите на лицето, като са представени процесуалните последици от нарушаването на правилото по чл. 164, ал. 2 НПК във всяка от тези хипотези.

5. Обобщава се и се анализира съдебната практика, относима към въпросите на следствения експеримент, провеждан в съдебно следствие.

6. По повод разпита по чл. 170 НПК се прави важният за практиката извод, че *необосновано продължителният период от време между разпита по чл. 170 и разпознаването ще опорочи разпознаването* и ще доведе до изключването му от доказателствената съвкупност. Но *проведено ден или два след разпита по чл. 170 НПК разпознаване само по себе си няма да доведе до невъзможност да се ползват установените чрез него факти.*

VII.

По повод разпоредбите на чл. 283 и чл. 284 НПК се прави уточнението, че те установяват **ред за събиране и проверка на доказателствени материали.**

По отношение на практическото приложение на тези разпоредби се отбелязва, че е важно правилото, според което не всяко нарушение в доказателствената дейност е основание за отмяна на присъдата, а само онова, което е довело до нейната необоснованост.

В глава трета:

1. Относно правилото „reformation in rejus” (чл. 335, ал. 4, чл. 336, ал. 2, чл. 337, ал. 2 НПК) подробно се аргументира изводът, че е *допустимо да се измени обвинението по реда на чл. 225 НПК, след като делото е върнато на прокурора от въззивния съд на основание чл. 335, ал. 1, т. 1 НПК, а въззивното производство е било образувано по жалба на подсъдимия и не е имало искане за влошаване на неговото положение от прокурора или от частния обвинител.*

2. Отбелязва се необходимостта да се въведе в НПК **преклузивен срок**, след който нито първоинстанционният, нито въззивният съд, могат да връщат делото на прокурора. Този срок следва да бъде *до даване ход на съдебното следствие пред първоинстанционния съд, освен ако основанията за връщане обективно не могат да бъдат констатирани към този момент.*

3. Съществено значение за практиката има предложеното разрешение на въпроса дали въззивният съд е длъжен да изслуша обясненията на подсъдимия, ако той е направил искане да депозира такива (чл. 327, ал. 2 НПК). Аргументира се тезата, че *ако подсъдимият е направил искане да бъде разпитан, за въззивния съд не съществува възможност да откаже да го изслуша.*

В този контекст се извежда на преден план практиката на Европейския съд по правата на човека, съгласно която *когато апелативната инстанция има правомощия да се произнесе както по фактите, така и по правото, и да направи пълна оценка на въпроса за вината или невинността на обвиняемия, не може да става дума за*

справедлив съдебен процес, ако съдът не чуе пряката оценка на доказателствата по тези въпроси, дадена лично от подсъдимия. При това, Съдът подчертава, че правото на подсъдимия да се обърне последен към съда не може да се отъждестви с правото му да бъде изслушан в съдебното производство. Европейският съд по правата на човека набляга на това, че когато контролната инстанция може да пререшава съществени за изхода на делото въпроси, да приема различни фактически положения и да утежнява положението на подсъдимия, *няма значение това, че подсъдимият не е направил искане да бъде разпитан.* Въззивната инстанция *е длъжна служебно „да предприеме положителни стъпки в тази насока“*, за да даде възможност на подсъдимия да депозира обясненията си по фактите, независимо, че той не присъства на съдебното заседание и независимо, че не е поискал да бъде изслушан (да даде обяснения).

Предвид тази практика се отправя препоръка към българския съд винаги, когато констатира, че е възможно дадени доказателствени материали, събрани от предходната инстанция, да бъдат интерпретирани по различен начин, да положи необходимите усилия да осигури явяването на подсъдимия в съдебно заседание, за да му даде възможност да депозира обясненията си или да протоколира отказа му да дава обяснения.

4. Обосновава се тезата, че *въззивният съд може да пререшава въпроса относно допускането на доказателства пред въззивната инстанция след постановяване на определението по чл. 327 НПК.*

5. Аргументира се изводът, че лишаването на подсъдимия от правото му да даде обяснения в първоинстанционното производство е съществено процесуално нарушение, но *то може да бъде отстранено от въззивната инстанция чрез провеждането на разпит на подсъдимия в рамките на въззивно съдебно следствие.* Поради това посоченото нарушение не следва да обуславя връщане на делото на първоинстанционния съд. Подчертава се, че това разрешение е в съответствие с практиката на съда в Страсбург, съгласно която един апелативен съд може да отстрани порока, поради който производството пред по-долния съд не е било в пълно съответствие с чл. 6 ЕКПЧ.

6. Сериозно внимание се отделя на практиката на Европейския съд по правата на човека, в която той, съобразявайки няколко обстоятелства, констатира нарушение на правото на справедлив процес поради това, че *инстанцията, която има правомощието да утежни положението на подсъдимия (въззивна или касационна), е направила това (включително е потвърдила осъдителна присъда на по-долен съд) без лично и непосредствено да изслуша свидетелите, а се е позовала само на писмените доказателствени материали от първоинстанционното производство, включително на показанията на свидетелите, които долустоящите съдилища са изслушали, като е дала собствена интерпретация и оценка на тези показания.*

В този смисъл в дисертационния труд се поддържа становището, че нормативното установяване на задължение за въззивния съд във всички случаи да провежда *цялостно съдебно следствие*, ненужно би забавило и утежило въззивното производство и несъмнено би означавало създаването на предпоставка за друго нарушение на чл. 6, т. 1 ЕКПЧ, а именно – изискването за разумен срок (чл. 22 НПК). Отправя се препоръка,

когато въззивната инстанция констатира несъответствие в доказателствените материали, които имат съществено значение за изхода на делото и което несъответствие дава възможност за различна интерпретация, оценка и в последна сметка извеждането на различна фактическа картина на престъплението и различно решение по делото, да допусне до разпит съответните свидетели и да изслуша лично техните показания.

7. Във връзка с правомощията на касационната инстанция да провежда съдебно следствие се обосновава извод, че настоящата нормативна уредба установява необходимите от гледна точка на практиката на Европейския съд по правата на човека **гаранции** за правото на защита на подсъдимия в случаите по чл. 354, ал. 5, а също и в случаите по чл. 354, ал. 2, т. 2 НПК.

В глава четвърта:

1. Предлага се разрешение на един изключително важен за практиката въпрос, касаещ възможността за приобщаване на доказателствени материали след като делото е насрочено за разглеждане по реда на глава XXIX от НПК. Поддържа се, че е **недопустимо провеждането на съдебни следствени действия**, но няма пречка да се представят **документи, относими към въпросите, свързани с правилното определяне на наказанието**.

2. Във връзка с част от регламента на незабавното производство се отправя предложение de lege ferenda разпоредбата на чл. 365, ал. 1 НПК да бъде изменена, като за **прокурора бъде предвидено единствено задължение да призове подсъдимия, свидетелите и вещите лица и да отпадне задължението му да ги осигури**.

3. Относно особените правила по глава XXVII от НПК са излагат аргументи, за да бъде оборено изразеното в доктрината становище, че съдебно следствие в процедурата по чл. 372, ал. 4, във вр. с чл. 372, т. 2 НПК не се провежда. Поддържа се, че е възможно то изцяло да отсъства, но е възможно и да се проведе такова, като са указани хипотезите, при които това е допустимо. Отбелязва се, че за разлика от случаите по чл. 372, ал. 4, във вр. с чл. 371, т. 2 НПК, в случаите по чл. 372, ал. 3, във вр. с чл. 371, т. 1 НПК **винаги се провежда съдебно следствие** дори и ако то се състои само в прочитане на обвинителния акт, разпит на подсъдимия, ако той пожелае да даде обяснения, и прочитане на протоколите и другите документи по реда на чл. 283 НПК.

Във връзка с **крайния срок**, до който може да се иска предварително изслушване на страните що се касае до **първата форма по чл. 371, т. 1 НПК**, се подкрепя аргументираното в доктрината становище, че този срок е **до приключване на съдебното следствие**, а не до началото на съдебното следствие.

Поддържа се, че **когато се дава съгласие да не бъде разпитан само един от многото свидетели, не може да се обоснове провеждането на съкратено съдебно следствие по чл. 371, т. 1 НПК**, тъй като тогава то не би могло да изпълни предназначението си да съкрати **чувствително и сериозно** следствения етап на съдебното заседание.

Отбелязва се, че съдът при решаване на въпроса дали да одобри изразеното съгласие **може да преценява** доколко съответните обстоятелства, които се установяват

чрез разпита на свидетеля, са достатъчно изяснени, доколко подробни са показанията с оглед доказателствените нужди по конкретното дело, както и дали показанията на свидетеля са непротиворечиви. На базата на тази преценка съдът може да реши дали изразеното съгласие да не се разпитва конкретният свидетел следва да бъде одобрено.

Аргументира се изводът, че *когато страните изразят съгласие да не се провежда разпит на определени свидетели на основание чл. 371, т. 1 НПК, а същевременно поискат разпит на същите тези свидетели, но за установяване на други обстоятелства*, искането за провеждане на съкратено съдебно следствие следва да бъде оставено без уважение.

Обосновава се тезата, че *съдът може да ревизира решението си по чл. 372, ал. 3 НПК относно формалната процесуална годност на протоколите от съответните действия по разследване*.

Отбелязва се, че *когато съдът е одобрил съгласието на страните да не се разпитва даден свидетел, но в хода на съдебното следствие е разпитал този свидетел (без значение дали по искане на някоя от страните или служебно), без да е ревизирал с нарочно определение решението си по чл. 372, ал. 3 НПК и при положение, че показанията на свидетеля от досъдебното производство са пълни, ясни и събрани по предвидения в закона ред, не е допуснато съществено процесуално нарушение и при постановяване на присъдата следва да се ползват събраните непосредствено от съда показания*.

Подчертава се, че *повдигане на ново обвинение в съдебно заседание при изменение на обстоятелствената част на обвинението в хипотезата на чл. 371, т. 2 НПК, е недопустимо*.

4. Във връзка с особените правила по глава XXVIII от НПК се отбелязва, че *съдът не е длъжен, както е при общата наказателна процедура, отново да събира и проверява доказателства, събрани на досъдебна фаза, а може директно да ги ползва при постановяване на решението си*. Това е важно както за производството пред първата инстанция, така и за производството пред въззивния съд в случай на обжалване на първоинстанционното решение. Поддържа се, че съдът следва да вземе и съобрази **становището на страните** при решаването на въпроса дали да събере лично и непосредствено съответните доказателствени материали. Ако обвиняемият и неговият защитник искат непосредствено събиране на доказателствата, съдът не може да се позове директно на събраните от органите на досъдебното производство.

Разпоредбата на чл. 378, ал. 1 НПК, съгласно която участието на прокурора не е задължително, се разглежда в светлината на актуалната практика на Съда в Страсбург. Отбелязва се, че според Европейския съд по правата на човека в случаите на неучастие на държавния обвинител в съдебното заседание *съдията се натоварва с функциите на прокурора и губи своята безпристрастност*. Това не важи в случаите, когато прокурорът отсъства само от заседания, в които съдът нито извършва разследване по съществуващото на делото, нито осъществява функции, които прокурорът е имал правомощия да осъществи, ако е присъствал.

Предвид тази практика се отправя предложение **разпоредбата на 378, ал. 1 НПК да бъде преосмислена и съобразена с практиката на Съда в Страсбург, като се предвиди задължително участие на прокурора и в това производство**.

5. Защи́тава се твърдението, че *конституирането на частен обвинител в производството срещу непълнолетен* не във всички случаи е съществено процесуално нарушение, а само когато то действително се е отразило негативно върху правото на защита на подсъдимия. Обосновава се необходимостта от приложението на *диференциран подход* при решаването на този въпрос, като се преценяват конкретните обстоятелства по случая.

Реална практическа приложимост има обобщаването на особеностите на съдебното следствие, които ще останат приложими, когато делото се гледа не по реда на глава XXX от НПК, а по друг ред - по общия или по реда на глава XXIV, XXV, XXVII, XXVIII, XXXI и XXXI“а“ от НПК.

Обосновават се изводи как следва да постъпи съдът, когато подсъдимият навърши пълнолетие преди или по време на съдебното следствие.

IV. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Нови възможности за достигане на разумен срок при разглеждането и решаването на наказателни дела. // Във: Право, управление и медии през XXI век. Юбилеен сборник, том II. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 2012, с. 329-336, ISBN 978-954-680-873-8.
2. Някои аспекти от историческото развитие на наказателнопроцесуалното доказване. // Право, Политика, Администрация, 2014, № 1, том 1, ISSN 2367-4601.
3. Признаването на вина при споразумение. // Норма, 2014, № 8, ISSN 1314-5126.
4. По някои въпроси на експертизата в съдебната фаза на наказателния процес – практически аспекти. // Право, Политика, Администрация, 2014, № 4, том 1, ISSN 2367-4601.
5. Окончателното обвинение в наказателния процес – ред за повдигане, изменение и предявяване. // Теза, ISSN 1314-5312- под печат.
6. За разпита на анонимните свидетели по НПК (част 1 и част 2). // Норма, 2015, № 2 и № 3, ISSN 1314-5126.

Дисертационният труд се придружава от декларация за оригиналност.